

există, deci, soluții și răspunsuri finale, fără echivoc, meritul lui Dewey este că a pus acele întrebări care și acum sunt relevante și a formulat răspunsuri care generează noi căi de pornire[4].

NOTE

[1] Crețu, N., John Dewey ca pedagog. Viața și opera, Institutul de Arte Grafice Cartea de Aur, București, 1940.

[2] Dewey, J., Dewey, E., Școlile de mâine (trad. G.I.Simeon), Editura Librăriei Principele Mircea, București, 1937.

[3] Sacaliș, N.; Nicolescu, V., Studiu introductiv, J. Dewey, Democrație și educație, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972.

[4] Stanciu, Gh. I., Pedagogia secolului XX, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

METODE DE PREDARE A ISTORIE ARTELOR PLASTICE ȘI DESIGNULUI

Rocaciuc Victoria,
doctor în studiul artelor, conferențiar cercetător,
Insitutul Patrimoniului Cultural al AȘM

Annotation

The research is devoted to studying and completing the methodological arsenal for the studying of the history of universal and national arts and design and, in essence, it is related to the study of the main stages of analysis and description of an artwork, of the peculiarities of ideas, of the content and the message; of the formal-stylistic, technical, compositional aspects in studying the trends and influences specific to the historical stage of cultural development of a nation.

Keywords: observation, literary description, scientific description, analysis, explanation, literary commentary, interpretation of art work, note, documentation.

Sursele documentare la disciplinele „Istoria artelor plastice” și „Istoria designului” oferă informații eterogene din perspectiva metodelor și procedeelelor de receptare și cunoaștere a operelor marcante. Complexitatea sarcinilor disciplinare constă în faptul că o atenție egală trebuie să fie acordată diverselor domenii ale artelor: picturii, graficii, arhitecturii, sculpturii și artelor decorative, inclusiv genurilor: portret, peisaj, natură statică, compoziție de gen cu subiecte tematice variate. Stilurile sunt preconizate a fi structurate pe țări, artiști și opere

de referință. Astfel, profesorul este pus în fața problemei legate de selectarea operelor și biografiilor artiștilor notorii și a elaborării unei metodici de studiere a acestora, pentru a forma studenților deprinderi și abilități de percepere, analiză și descriere a datelor și operelor studiate, inclusiv de crearea metodelor de memorizare eficientă a acestora.

Fiecare operă de artă este alcătuită din mai multe elemente constitutive, însă sursele de inspirație se concretizează reieșind din studierea biografiilor artiștilor (arhitecților și designerilor), contextelor istorice, care au influențat folosirea unor motive pur narative (idee, mesaj) și simboluri (plastice, de limbaj și de conținut). Elementele narative și simbolice caracterizează orice tip de operă de artă, pictură, sculptură și arhitectură, obiecte de mobilier, inclusiv muzică, literatură, teatru sau cinematografie.

Importanța și actualitatea problemei cercetate. Metode de predare a istoriei artelor plastice: *descrierea literară și științifică* sunt utile nu doar la obiectul de istoria artelor, dar și la literatură, limbă maternă sau străină, muzică etc. Astfel, e important ca tineretul studios să însușească logica analitică a procesului de receptare profesională a operelor de artă, abordând în cadrul acestor descrieri *observarea, analiza, explicația, comentariul literar și interpretarea operei de artă*, în strânsa legătură cu *notarea, documentarea și conspectarea*.

Scopul cercetării constă în formarea unei strategii metodologice de redare a conținutului tematic prin includerea în procesul didactic a metodelor consacrate nu doar analizei, ci și sistematizării formelor de descriere a unei opere de artă plastică sau arhitectură, pentru a lărgi viziunile despre dezvoltarea artei naționale în procesul de evoluție artelor universale, bazată pe ideea conținuturilor integrate în literatură și artă plastică, pe diverse forme și principii de structurare conceptuală a ideilor studiate. Iar *obiectivul de bază al cercetării* constă în alegerea metodelor eficiente de studiere a obiectelor teoretice ce țin de domeniul artelor plastice și designului.

Actualele cercetări privind preferințele elevilor despre metodele de predare demonstrează faptul că *stilul discuțiilor în grup și cel de jocuri (simulări)* a fost caracterizat drept plăcut pentru 80 % de elevi de vârstă între 11-18 ani. Alegerea metodelor de predare preferate de elevi nu este un factor determinant, dar cu siguranță, unul hotărâtor [3, p. 74, 75]. Stilurile de învățare a elevilor pot fi clasificate în diverse moduri. Totuși, se consideră acum că toți elevii pot învăța prin toate stilurile existente și, cu cât un elev experimentează mai multe stiluri, cu atât acesta învață mai bine.

Stilurile de învățare vor lua în considerație:

1. input-ul senzorial (unii elevi preferă prezentarea ideilor prin canalul vizual – demonstrație), alții preferă canalul audio – explicația, conversația etc.) sau kinestezic (VAK- copii se mișcă liber, le place să viziteze expoziții etc.).

2. stilul de procesare (elevii diferă prin felul în care le place să gândească sau să „proceseze” informația.

Sistemele de stiluri ale învățării care iau în considerație procesarea, includ:

- „partea dreaptă a creierului” (vizual/holistic) și „partea stângă a creierului” (verbal/secvențial) (ex. R. Cooper)
- Instrumentul Herrman de Dominantă a Creierului
- Rider: holistic/analitic și verbal/imagistic
- Concret sau abstract (ex. Gragore)
- Reflexiv, teoretician, pragmatic, activ (ex. P. Honey și A. Mumford)
- Inteligențe multiple (cel puțin 7 la număr) ale lui H. Gardner

3. Mediul.

4. Tip de personalitate (introvert sau extrovert).

Unele stiluri sunt combinații ale celor de sus.

Howard Gardner a identificat cel puțin șapte tipuri de inteligențe și a constatat că indivizii diferă între ei în măsura în care le posedă pe fiecare. Școala actuală se concentrază pe:

1. Inteligența lingvistică: capacitatea de a folosi limbajul, atât oral, cât și scris

2. Inteligența logico-matematică: capacitatea de a utiliza numere și logica matematicii și științelor.

În studierea metodelor de predare a istoriei artelor plastice printe sursele utile au fost: ideile despre metode de comunicare cu copiii [1], sistemele și stiluri de învățare redade mai sus și accentuate în suporturi didactice „Modulul: Metode moderne de predare/învățare” [3], „Modulul: Educația personalizată” [4], „Modulul: Dezvoltarea abilităților digitale necesare profesorului de azi” [5], „Didactica istoriei” semnată de Ștefan Păun [6] și ideea conținuturilor integrate în literatură și artă abordată de Svetlana Sârbu [7].

Atât literatura cât și arta operează cu imaginile artistice legate de noțiunile „simbol” și „narațiune”, adică dezvoltă inteligența lingvistică. Multitudinea și diferența concepțiilor despre teoria și istoria artelor invocă necesitatea documentărilor. Însă, procesul de documentare poate trezi interes la unii și plictiseală la alții. Astfel, formele de organizare a acestora trebuie să varieze reieșind din conținutul elevilor sau studenților.

Conținuturi integrate ale operelor de artă plastică și literară sau alte domenii artistice contribuie la crearea unor principii analitice, descriptive și interpretative unice, adică care pot fi combinate între ele etc. În acest scop, crearea unor lecții sau sarcini pentru acasă care vor consta în căutarea conținuturilor semantice și aspectelor ideatice ale operelor de artă ar forma și deprinderea de studiere a acestora.

Analiza operelor de artă este strâns legată de analiza imaginilor artistice la care se referă cele două principii estetice de bază: narativ și simbolic.

Imaginea artistică literară și cea plastică sau arhitecturală au tangențe, precum și divergențe în tratarea narațiunii și simbolului. Separându-le, propunem anumite concretizări personale pentru a forma direcții proprii de analiză.

Principiul narativ este propriu nu doar literaturii, ci și altor domenii și genuri ale creativității. Din punct de vedere etimologic, cuvântul „nativ” face referire la „narațiune”, și anume istorie, istorisire, poveste, povestire, spunere; expunerea istorică sau poetică. Deci, narația poate contribui la *expunerea mai elegantă a datelor studiate*.

În procesul de analiză a unei opere de artă are loc observația (observarea sau dezvoltarea spiritului de observație), analiza, descrierea, notarea, explicația, documentarea și interpretarea (atât personală a profesorului, cât și cea a elevului). Uneori descrierea poate omite actul analitic, iar analiza să excludă descrierea directă a celor observate (în dependență de timpul acordat unei teme etc.). Observația, ca prima fază a procesului de cunoaștere a unei opere de artă, se bazează pe atenția.

Observația reprezintă o metodă de bază, o modalitate de studiu, care stă la baza oricărui tip de experiment. Este cea mai veche metodă de cercetare din psiho-pedagogie, utilizată atât în studiile de tip cantitativ, cât și în cele de tip calitativ.

Etimologie: „*observare*” (latină): a privi, a fi atent la ... (în cazul nostru, este o reproducere a unei opere de artă prezentată în format PPT pe ecranul calculatorului sau pe alt dispozitiv).

În cadrul observației are loc constatarea și notarea fidelă.

În predarea-învățarea disciplinelor teoretice, în funcție de explicațiile care sunt oferite elevilor/studentilor, putem întâlni:

- explicarea completă a motivelor observației și a aspectelor urmărite, pâna la
- explicații false sau omiterea oferirii de explicații, fiindcă acestea pot intra în regula sau metoda interactivă și să fie cerute de la elevii/studentii, în sens de provocare a discuției.

Creat din aceste grile, jocul în „adevărat-fals” poate fi util atât în cadrul prelegerii, cât și în procesul de evaluare, testare etc.

Înregistrarea aspectelor observate sau predate se poate realiza printr-o simplă luare de note sau prin utilizarea de mijloace audio-vizuale, care să ne permita urmărirea repetată și independentă a celor înregistrate.

Cel mai problematic moment atestat în actualul proces educațional constă în faptul că imaginile operelor sau slaidurile cu texte și informații la subiectul lecției tot mai des rămân fotografiate de studenți și elevi fără a fi notate în caietele lor. În asemenea caz, unica motivație rămâne controlul și evaluarea conspectelor. Conoscând acest lucru, unii dintre elevi sau studenți creează din conspectele lor adevărate „opere de artă” cu imagini desenate cu creioane simple și color, scheme, notițe decupate și lipite în caiet sau PPT (depinde de vârsta

etc. De regulă, astfel de elevi sunt activi și la alte probe sau activități, fapt care determină pe profesorul să-i promoveze la lecții, în scop de a crea pentru alții exemple demne de urmat.

Tipuri de observație:

- naturală;
- sistematică;
- autoobservația.

În ceea ce privește feed-back-ul, în cadrul studierii, observației sau analizei unei opere de artă, profesorul trebuie sistematic să propună studenților exercițiile respective, ca să formeze la studenți o deprindere firească de aplicare a gândirii logice.

Observația nu poate fi considerată doar o lectură a faptelor sau a lucrurilor; ea continuă cu clasificări, conceptualizări și anticipări ale unor activități tip test.

Ea are un caracter:

- constatativ și
- afectiv (în cazul receptării sau observării unei opere de artă).

În cadrul unei observații sistematice științifice, datele obținute din observație se înregistrează cât mai exact, fără interpretări, într-un tabel special - protocol sau grilă de observație. Uneori este nevoie ca observația să se repete de un anumit număr de ori, pentru a se ajunge la concluzii valabile.

Observatorul (în cazul nostru elevul/studentul) trebuie să fie instruit (adică pregătit) pentru a reduce subiectivitatea:

- să aibă un plan dinainte stabilit;
- înregistrările să se desfășoare firesc.

Grila de observație este instrumentul utilizat în cadrul activității de observare propriu-zisă și se realizează pe baza unei documentări, a unei anchete sau fișe prealabile.

Ea cuprinde o listă de rubrici drept cadru de clasificare pentru datele brute. Pentru a se putea opera simultan cu toate rubricile de clasificare nu trebuie să cuprindă decât cel mult 8-10 categorii.

La obiectul de istoria artelor, observații (observări) firești a unei opere de artă necunoscute elevelor/studenților trebuie să se petreacă continuu, și să se transforme într-o metodă de bază.

Categoriile grilei de observație (observare) trebuie să acopere principalele aspecte ale fenomenului studiat și să fie disjuncte.

Întrebări sau rubrici abstracte (tip „autor”, „titlu”, „perioadă” sau „stil”, „colorit”, „lumină”, „compoziție”, „plan arhitectural”, „subiectul narativ”, „simbol” etc.) pot intra în categorii de grilă de observare artistică. Fiecare rubrică va presupune o descriere.

Descrierea este mod de expunere ce constă în zugrăvirea unor trăsături ale obiectelor, fenomenelor, personajelor. Lingviștii identifică două feluri de

descriere: documentar și expresiv (literar) [2]. Această idee poate fi atribuită formelor narative și simbolice, raportate la aspectele analitice de obiectiv și subiectiv. Fiecare dintre componentele respective, într-o doză mai mică sau mai mare, se îmbină sau creează o descriere.

Caracteristici.

În funcție de gradul de implicare a emițătorului în zugrăvirea aspectelor respective, descrierea poate fi:

1. obiectivă (neutră) – oferă informații cu privire la opere de artă, clădiri, personalități artistice, obiective turistice etc;
2. subiectivă - impresiile celui care descrie sunt exprimate direct sau numai sugerate.

Mărcile descrierii subiective sunt:

- pronumele personale de persoana I
- adjectivele posesive de aceeași persoană;
- verbele, adverbele sau îmbinări de termeni care evidențiază faptul că este vorba de o percepție subiectivă;
- figurile de stil ca modalități particulare de percepere a realității de către Eul creator.

Funcțiile descrierii a unei opere artistice pot fi:

- de vizualizare, observare;
- de re-creare a altui univers cu o anumită valoare afectivă;
- de exprimare a propozițiilor viziunii artistice;
- de sensibilitate a receptorului în raport cu imaginile descrise.

Descrierea poate include momentul analitic al concepției ideatice, partea semantică a operei de artă (subiectul tematic, narație-simbol), a metodei stilistice, procedeele tehnice și compoziționale, coloristice, de perspectivă, categorisire estetică etc.

Modalități de realizare a descrierii:

a) prin acțiune. Aceasta poate cuprinde:
- zugrăvirea portretului unui personaj prin mijloacele artistice;
- descrierea dinamică a unui obiect umanizat – introducerea umanului prin metafore în cadrul operelor literare și personalizarea fenomenelor vieții, când figura umană semnifică o idee abstractă în artă plastică;

b) prin descrierea unei acțiuni (în analiza operei literare) sau prin descrierea unui gest sau a unei mișcări (în analiza operei de artă plastică);

c) prin prezentarea unei situații. Aceasta diferă atât de descrierea obișnuită cât și de povestirea, în sensul că acțiunea prezentată nu are nici un început, nici mijloc și nici sfârșit. Printr-un fel de flash (stop cadru), acțiunile sunt prezentate într-un raport de simultaneitate – timpul este suspendat. Asemenea principii „teatrale” pot fi redată prin opere de artă cu

factură realistă. Aceste aspecte de descriere se încadrează în analiza problemelor spațiului și timpului în artă plastică.

Descrierea literară este opera literară, în proză sau în versuri, care se bazează pe descriere, reflectând și impresiile celui care privește și descrie. Aceasta presupune modul de expunere prin care se înfașează trăsăturile caracteristice ale unor obiecte, priveliști, fenomene din natură, chipuri de oameni, stări sufletești.

Tipuri de descriere literară (prin intermediul textelor scrise):

În operele literare, se indentifică o varietate de tipuri de descriere. Cele mai des întâlnite sunt: peisajul, tabloul, descrierile de interioare, portretul etc. Toate dintre ele pot servi pentru descrieri și analize plastice, mai ales, pentru descrieri de etapă inițială sau afectivă.

Tabelul nr.1. Caracteristicile descriei literare și științifice.

Descrierea literară	Descrierea științifică
<i>prezintă imagini, forme, culori (tablouri)</i>	<i>prezintă informații precise, care nu depind de cel care privește</i>
<i>prezintă cadrul spațial și contemporan al unei acțiuni, atmosfera generală</i>	<i>Se folosesc termeni specifici domeniului descris</i>
<i>prezintă trăsăturile fizice și morale ale unor personaje (portretul)</i>	<i>nu se folosesc procedee artistice, nici sensurile mai puțin obișnuite ale cuvintelor</i>
<i>accentul cade pe imagini, impresii și stări sufletești (urmărește obiectele și legăturile dintre ele, sugerând vizual sau auditiv, atmosfera descrisă, așa cum este percepută de autor)</i>	<i>nu reflectă impresii și stări sufletești</i>
<i>predomină substantivele, adjectivele și adverbele care prezintă obiectele și particularitățile lor sau ale acțiunilor în care sunt surprinse</i>	<i>predomină substantivele care înfățișează precis obiectele descrise (aparținând unui anumit câmp lexical)</i>
<i>verbele sunt la indicativ prezent sau imperfect</i>	<i>verbele se folosesc la indicativ prezent și nu se îmbină cu un alt mod de expunere</i>
<i>se folosesc procedee artistice bazate pe sensurile mai puțin obișnuite ale cuvintelor</i>	<i>nu se folosesc procedee artistice bazate pe sensurile mai puțin obișnuite ale cuvintelor</i>
<i>se poate îmbina uneori cu alte moduri de expunere (narațiunea și dialogul)</i>	<i>interviul științific</i>

Descrierea științifică este o lucrare în proză în care sunt prezentate informații precise despre un obiect (situație geografică, dimensiune, elemente componente) într-un limbaj specific domeniului descris. La aceasta se referă catalogarea sau descrierea datelor de catalog privind o operă de artă plastică sau arhitectură.

Concluzii. Cu toate deosebiri și asemănări între stiluri de descriere literară și științifică, trebuie să conștientizăm că domeniul artistic și cel de studierea lui teoretică presupune îmbinarea principiilor pure literare cu cele științifice sau alegerea unui stil combinat, de autor. Actualele surse documentare din domeniu confirmă aceste idei. Însă, reieșind din diverse principii teoretice existente, logica etapelor de descriere trebuie dirijată prin oferirea unor grile adecvate de către profesorul sau autorul manualului de „Istoria artelor”. Descrierea inițială sau afectivă poate lua forme de compuneri (eseuri nestructurate etc.), în prezent, mai puțin practicate în predarea obiectului „Istoria artelor plastice”, „Istoria designului” și altor obiecte teoretice din domeniu.

Bibliografie:

1. Фабер А. , Мазлиш Э. Как говорить, чтобы дети слушали, и как слушать, чтобы дети говорили. Москва: Эскимо, 2013, 210 с.
2. Coteanu I. Gramatică. Stilistică. Compoziție, Bucuresti: Editura Științifică, 1990, 253 p.
3. Curs de formare continuă. Modulul: Metode moderne de predare/învățare. Suport didactic. Chișinău: 2016, 126 p.
4. Curs de formare continuă. Modulul: Educație personalizată. Suport didactic. Chișinău: 2017, 180 p.
5. Curs de formare continuă. Modulul: Dezvoltarea abilităților digitale necesare profesorului de azi. Suport didactic. Chișinău: 2016, 166 p.
6. Păun Ș. Didactica istoriei. București: Corint, 2007. (Pdf-format disponibil pe Internet).
7. Sârbu S. Conținuturi integrate prin literatură și artă plastică. Revista Limba Română, Nr. 4-6, anul XIV, 2004, <http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2143>